

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**Křesťanská výchova jako výchova k
hodnotám**

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Jiří Herout

Studijní obor: Náboženská výchova a etika

Ročník: VI.

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum.....

Podpis.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Velký dík patří i mým rodičům za péči a podporu ve studiu.

OBSAH	4
ÚVOD	5
1. ZÁKLADNÍ POJMY	6
1.1 Člověk a Boží volání.....	6
<i>1.1.2 Výzva být člověkem</i>	6
<i>1.1.3 Svoboda a mravnost</i>	8
<i>1.1.4 Být člověkem v odpovědnosti před Bohem</i>	11
1.2 Pravda a lež.....	12
2. PROBLEMATIKA VÝCHOVY	13
2.1 Bůh a výchova v řeckém myšlení.....	13
2.2 Křesťanská výchova a koncepce člověka v nauce Jana Pavla II.....	14
2.4 Nadpřirozené hodnoty výchovy.....	16
2.3 Rodičovská a rodinná výchova.....	18
3. OD VÝCHOVY K HODNOTÁM	21
3.1 K otázce morálky a hodnot.....	21
3.2 Kategorie a hodnoty, zákony a příkazy.....	28
3.3 Etická skutečnost a fakt primárního vědomí hodnot.....	30
ZÁVĚR	32
SEZNAM LITERATURY	34
ABSTRAKT	37
ABSTRACT	38

ÚVOD

V průběhu celého svého života se setkávám s různými názory a pohledy, které prezentují pojmy mravnost, správná výchova, hodnota a lidská důstojnost. V pluralitní společnosti, v níž žijeme, je velmi obtížné najít a rozpoznat to, co se dá považovat jako relevantní těmto pojmům, proto celá práce bude jakýmsi obrazem křesťanského pohledu na danou problematiku. Toto téma pro zpracování závěrečné práce jsem si vybral proto, že si myslím, že výchova je první a základní předpoklad pro zdařilý a důstojný život.

Hlavním cílem této práce je poukázat na problematiku výchovy a postupného přijímání hodnot u člověka, který je křesťansky vychováván. Problematika křesťanské výchovy v tomto smyslu znamená zejména vychovávat člověka v duchu evangelia, podle křesťanských zásad.

První kapitola bude představovat úvod, kde budou vysvětleny základní pojmy spojené s tématem. Za hlavní cíl této kapitoly je nastínit čtenáři křesťanský pohled na vnímání mravnosti.

Druhá kapitola bude stěžejní částí celé práce, která má představovat pohled na křesťanskou výchovu, jež ve své celistvosti přináší užitek člověku. Otázka výchovy je velmi široké téma, proto se autor práce vymezí pouze na pojetí výchovy v nauce papeže Jana Pavla II. Druhá kapitola bude doplněna o význam křesťanského rodičovství a jeho nadpřirozeném vlivu na utváření osobnosti člověka.

Cílem třetí kapitoly bude poukázat na problematiku křesťanských hodnot, které představují výsledek dobré výchovy. V této kapitole se autor práce vymezí na pojetí hodnot u křesťanského filosofa a myslitele Immanuela Kanta. Tento filosof svým pojetím přispěl nejen křesťanskému, ale i všeobecnému pohledu na tuto problematiku.

1. ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Člověk a Boží volání

1.1.2 Výzva být člověkem

Mnozí lidé dnešní doby mají obzvlášť vyvinutý smysl pro lidskou důstojnost a lidská práva. Toto „se odráží v požadavcích na seberealizaci, v touze po svobodě a utváření vlastní identity, v dovolování se spravedlnosti, míru a ochrany stvoření.“¹

Nabývají tyto požadavky ve společnosti na významu? Je zřejmé, že „*dnes žije lidstvo v novém údobí dějin, kdy se do celého světa šíří hluboké a rychlé změny*“ (GS 4).

V této situaci si člověk pokládá otázky po smyslu své existence. Křesťané vydávají svědectví o životě z víry a o tom, že mají konečnou odpověď na smysl lidské existence. Tedy, že jim Bůh dal konečnou odpověď na otázky po podstatě, původu a cíli člověka: „vždyť on člověka stvořil, skrze Ježíše Krista vykoupil a osvobodil a přislubuje mu definitivní naplnění ve slávě nového nebe a nové země.“ (srov. VVC str. 90n). K důvěře v Boha jsou zváni všichni lidé bez výjimky. Při hledání sebe sama, se člověk ptá nejen na otázky, Kdo jsem? Odkud přicházím? Kam jdu?, ale rovněž: Co mám dělat? Jaký mám být? To je základní etická otázka. Tato otázka hledá kriteria po požadavcích mravně zdařilého života nejen našeho, ale i života druhých. Ptáme se na to, jak máme žít, abychom svým životem přispěli k lepšímu vlastnímu životu, i k humanizaci svého okolí.²

Kde může člověk nalézt odpověď na tuto elementární otázku? Odpověď nachází každý člověk ve svém svědomí jako mravní požadavek.

---

¹ Citace *Život z víry*, str. 14.

² Srov. *Život z víry*, str. 14.

„V hlubinách svědomí odkrývá člověk zákon, který si sám neukládá, ale který musí poslouchat. Jeho hlas ho stále vybízí, aby miloval a konal dobro a vyhýbal se zlu, a když je třeba, promlouvá k sluchu jeho srdce: toto dělej, tamto nedělej“ (GS 16). „Svědomí je tak prvním místem, kde zakoušíme, že se na naši svobodu kladou požadavky.“³

---

³ Citace *Život z víry*, str. 15.

1.1.3 Svoboda a mravnost

Můžeme vůbec uskutečnit mravní požadavek jako výzvu ke konání dobra? Život ve svobodě je první a stěžejní předpoklad pro uskutečnění tohoto požadavku. Jedině ve svobodném rozhodování jsme s to uskutečňovat mravní a důstojný život.⁴

V dějinách lidstva existovala a dodnes existuje řada teorií, které popírají schopnost člověka svobodně a zodpovědně se rozhodovat. Teorie, které popírají lidskou svobodu, resp. schopnost se svobodně rozhodovat pro mravně dobré, víceméně popírají schopnost lidského rozumu pro toto jednání.⁵ Naproti tomu církevní nauka zdůrazňuje: „*Svoboda je schopnost zakořeněná v rozumu a ve vůli jednat nebo nejednat udělat to či ono a tak sama od sebe konat vědomé skutky. Díky svobodné vůli rozhoduje každý sám o sobě. Svoboda je v člověku silou umožňující růst a zrání v pravdě a dobru*“ (KKC 1731). Svobodu jako předpoklad mravního rozhodování zakouší člověk v různých oblastech svého lidského bytí.

Člověk, jako nezaměnitelná a originální bytost je určována svoji svobodou. Pokud není dospělý a zralý člověk závažně duchovně nebo duševně nemocný, sám se svobodně rozhoduje a určuje si své cíle.⁶ „Jeho důstojnost se utváří ve svobodě a mravním sebeurčení.“⁷

„*Důstojnost člověka tedy vyžaduje, aby jednal podle vědomé a svobodné volby, to znamená hýbán a podněcován z nitra osobním přesvědčením, a ne ze slepého vnitřního popudu nebo pouze z vnějšího donucení*“ (GS 17).

„*Právem je tato svoboda dnes vysoce ceněna a vášnivě se o ni usiluje. Vždyť k důstojnosti člověka patří jeho svobodné rozhodování (autonomie): člověk chce i*

---

⁴ Srov. *Život z víry*, str. 16.

⁵ Srov. Tamtéž.

⁶ Srov. Tamtéž.

⁷ *Život z víry*, Citace, str. 16.

musí svůj osobní i společenský život sám vytvářet ve své odpovědnosti“ (VVC str. 96).

Člověk se liší od jiných pozemských bytostí tím, že je ze své svobody zodpovědným nejen za sebe, ale i za ostatní. Svobodná rozhodnutí jsou člověku vlastní a měla by být uvážena. Ve svobodě člověk jedná vždy ve vztahu nejen k sobě, ale i k okolí. Nemá prosazovat své vlastní zájmy, ale snažit se o naplňování své důstojnosti i ve vztahu k druhému člověku.⁸ Zkušenost svobody, která představuje nárok, vedla k všeobecně uznávanému principu: „Co nechceš, aby jiní činili tobě, nedělej ani ty jim“ (zlaté pravidlo).⁹ *„Lidská osoba potřebuje společenský život, který není pro člověka jen něco přidaného, ale je to požadavek jeho přirozenosti. Člověk rozvíjí své možnosti setkáváním se s ostatními, vzájemnými službami a rozhovorem s bratřími (sestrami), a tak odpovídá na svoje povolání“ (KKC 1879).*

Čím více činí člověk dobro, tím více se stává svobodným a uskutečňuje ve vztahu k sobě i druhým étos lidské sounáležitosti. Svobodu zakoušíme i tehdy, když si uvědomujeme a zakoušíme svoji omezenost a konečnost. Mnoho z toho, co nás v životě potká, nepochopíme. Nenacházíme často uspokojivou odpověď na otázku „Proč se to stalo?“ nebo „Jaký to má význam?“. I zde je možné toto přes veškerou slabost a omezení přijmout s vírou, že tato skutečnost ani v nemoci a umírání nekončí.

Poslední důležitou zkušeností lidské svobody je zkušenost lidského selhání, hříchu, viny a odpuštění. Právě zde je velmi zřetelný mravní nárok svobody. Když člověk hřeší, neproviňuje se pouze proti Bohu a sobě, ale také proti druhým lidem a jeho hřích vytváří celé hříšné struktury a instituce. Čím je člověk déle ve hříchu, stává se méně svobodným a jeho jednání velmi negativně ovlivňuje nejen jeho,

---

⁸ Srov. *Život z víry*, str. 17.

⁹ Srov. Tamtéž

ale i okolí. Zde je svobodná vůle buď omezena, nebo úplně ztracena. Po dlouhém setrvání ve hříchu se již člověk nemůže svobodně rozhodovat a jednat.¹⁰

Souhrnně se dá říct, že pokud není lidská svoboda hříchem nebo jinými skutečnostmi omezena, vždy se dospělý a zralý člověk na základě svého svědomí svobodně rozhoduje pro své jednání. „Cílem zodpovědné svobody jako odpovědi na mravní požadavky je všestranně zdařilá lidská existence ve společenství s druhými a celým živým stvořením.“¹¹ Uskutečnění této svobody se děje jedině v lásce. Konečně láska jako smysl lidské sounáležitosti dává člověku svobodu.¹²

---

¹⁰ Srov. *Život z víry*, str. 17.-18.

¹¹ *Život z víry*, citace str. 18.

¹² Srov. *Život z víry*, str. 18

1.1.4 Být člověkem v odpovědnosti před Bohem

Ze zkušenosti poznáváme svobodu a mravnost, mnohdy nám však uniká její poslední a konečné opodstatnění. Filosofové vždy zdůrazňovali, že podstatu svobody a mravnosti poznáváme až v hlubších souvislostech. Ospravedlňují lidskou svobodu a mravnost, která má svůj smysl a účel sama v sobě. Samotná svoboda odkazuje na svůj původní základ, tedy na Boha. Jiní zdůrazňují, že člověk je ve své zkušenosti viny, pokání a obrácení neodvolatelně volán Bohem a tehdy poznává v této zkušenosti pravý smysl.¹³

„Křesťanská víra nám dává pochopit prvotní zkušenost mravní zodpovědnosti jako zásadní zodpovědnost před Bohem, ve kterém objevujeme náš základ i cíl.“¹⁴ V něm můžeme pochopit mravně zodpovědné jednání, které se stává pro nás vodítkem našeho jednání a existence. „*Všechny fundované a podstatné odpovědi na otázku po tajemství člověka zůstávají jen dílčím pohledem, když při tom opomíjíme Boha, který je jeho skutečným základem a cílem*“ (VVC str. 91).

Podle biblických svědectví se nám Bůh zjevil, a jestliže ho přijímáme a uznáváme, stává se pro nás základním cílem i základní etická otázka, „co máme dělat, tak jak ji Ježíšovi v evangeliu položil bohatý muž: „Mistře dobrý, co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?: (Mk 10, 17). „Tak se nakonec pro věřícího člověka stává základní etická otázka otázkou po správném životě s Bohem, otázkou po životě z víry, ve kterém jsme povoláni ke svobodě dětí Božích“¹⁵ (srov. Obzvlášť KKC 2052-2055, VS 25).

---

¹³ Srov. *Život z víry*, str. 18.-19.

¹⁴ *Život z víry*, citace str. 19.

¹⁵ *Život z víry*, citace str. 19

1.3 Pravda a lež

Pojem pravdy a lži se rozvíjí již od narození každého člověka. Dítě v nejujtlejším věku od narození vnímá realitu jiným způsobem než dospělý člověk. Jeho vnímání začíná u smyslů, které mu pomáhají nacházet pravdu. Dítě až do sedmi let věku, do začátku tzv. období rozumu, hledá skrze svoje smyslové vnímání a slova rodičů pravdu. Mnohdy dítě lže právě proto, aby upozornilo na pravdu.¹⁶

Různé pohádky, výplody fantazie a lidové obyčeje jsou podle amerického psychoanalytika Bruna Bettelheima velmi pozitivní zkušeností pro dobrý a emoční rozvoj dítěte. Skrze nejrůznější pohádkové postavy a symboly vnímá dítě pozitivně realitu a rodiče se mu v tom snaží pomoci.¹⁷ Bruno Bettelheim poznamenává: „Nechme dítě věřit na Ježíška, na velikonočního zajíčka nebo třeba na krtečka, protože pak bude schopno dodat emoční náboj důležitým pojmům, které později rozvine.“ Například všichni ze zkušenosti víme, že nás představy o Vánocích dovedly od Ježíška a jeho štědré nadílky k pojetí štědrosti, od radosti z obdržených dáreků k radosti z dávání dáreků ostatním.“ A B. Bettelheim dochází k závěru: „Na pozitivní magii svátečních dnů je nádherné, že dítěti poskytuje bezpečí po celý rok ve věku, kdy to nejvíc potřebuje, dokonce i za nejtěžších životních okolností.“¹⁸ (DALLOZ, D. *Lhaní*, str. 105)

Jak již bylo výše uvedeno, člověk se učí nejen pozitivně přijímat dobro, ale při správném výchovném působení svého okolí je také schopen se naučit zpětně darovat tyto pozitivní hodnoty. Tento proces učení začíná již v raném dětství a člověk se ho sám, s podporou svého okolí, učí žít.

---

¹⁶ Srov. DALLOZ, D. *Lhaní*, str. 11-12.

¹⁷ Srov. DALLOZ, D. *Lhaní*, str. 105.

¹⁸ DALLOZ, D. *Lhaní*, citace str. 105.

2. PROBLEMATIKA VÝCHOVY

2.1 Bůh a výchova v řeckém myšlení

„Řeční filosofové v úsilí o nápravu přicházejí od Logu k Teos.“¹⁹ Tito filosofové tuší, že otázka Boha sehrává velkou úlohu v životě člověka. Samotný řecký Bůh není neživou věcí a na rozdíl od člověka nikdy neumírá. Nesmrtelní bohové nemají krev, nemají co ztratit, jsou nesmrtelní.²⁰ Aristoteles chápal Boha jako prvotní příčinu, tedy jako hybatele všech skutečných věcí.²¹

K tomuto Bohu se člověk ve svém rozumu upíná jako k principu a řádu všech věcí. Platonova koncepce člověka chápala výchovu duše jako nezbytnou nutnost k dosažení dokonalosti. V tomto se Platon odkazuje na racionální poznání skutečnosti ideálního státu, kde by nevládly zákony tohoto světa, ale vše by bylo podřízeno božskému zákonu. Zřízení tohoto charakteru by převyšovalo každé státní zřízení na zemi.²²

---

¹⁹ DANCÁK, P. *Otázka výchovy v náuce Jána Pavla II.*, citace str. 38.

²⁰ Srov. DANCÁK, P. *Otázka výchovy v náuce Jána Pavla II.*, str. 38.

²¹ Srov. DANCÁK, P. *Otázka výchovy v náuce Jána Pavla II.*, str. 41.

²² Srov. PLATÓN: *Zákony*, 717b.

2.2 Křesťanská výchova a koncepce člověka v nauce Jana Pavla II.

Křesťanská výchova vychází z biblických základů o stvoření člověka Bohem, který mu vtiskl již při stvoření duši, a tak ho povolal za svého. Latinské *educatio* vyvolává dojem, že se člověk stává člověkem až výchovou. Přesto každému člověku náleží důstojnost, která je mu darovaná od početí Bohem, protože ho sám Bůh povolal k životu. I když zhřeší, je za své jednání plně zodpovědný před svým Stvořitelem.²³ „Kromě jiného to znamená nezanedbávat svěřené hřivny, rozvíjet své talenty, dary, které mu byli svěřené k opatrování, užívat svěřených tělesných i duševních sil tak, aby se Bohu vrátilo to, co je jeho, tedy všechno.“²⁴

Z hlediska křesťanského pochopení nebyli Adam a Eva zavrhnuti, ale posláni na strastiplnou cestu, která za předpokladu, že se oni i jejich potomci budou držet Stvořitelovy smlouvy, dovede je Hospodin zpět do svého království. Tato smlouva má víceméně pedagogický a výchovný charakter. Zejména proto, že člověk odklonem od Stvořitelova záměru ztratil svoji osobní svobodu a důstojnost a není již v tomto stavu schopný svobodně a zodpovědně dostát Božího záměru s ním.²⁵ Člověk je ve své přirozenosti volán neodvolatelně Bohem ke svobodě, kterou člověk ztratil svým zakořeněním ve svém egocentrismu a každodenním zabezpečováním, namísto toho, aby plnil Boží vůli ve svých denních povinnostech. Každodenním posvěcováním, modlitbou a prací, získává člověk habituální motivaci pro další konání dobrých skutků. Tak vzniká ochota, přirozená spokojenost a radost z úspěchu, nejen vlastního, ale i druhých.

Z pohledu hříchu prvního člověka se tedy jedná o navrácení důstojnosti a osobního obrácení k Bohu, který daroval člověku svobodu v plnosti. Člověk, který neumí správně užívat hmotných, či duchovních darů, nemůže být ani nikdy svobodný. Těchto darů si nejprve musí svým postojem a snahou naučit vážit jako

---

²³ Srov. DANCÁK, P. *Otázka výchovy v nauce Jána Pavla II.*, str. 47.

²⁴ PALOUŠ, R.. *Čas výchovy*, citace str. 63.

²⁵ Srov. DANCÁK, P. *Otázka výchovy v nauce Jána Pavla II.*, str. 47.

darů od Boha. Když přijímá, stejně jako když člověk daruje Bohu své snažení, postupně si začne vážit vytvořených vlastních hodnot, a tím začne vidět i hodnoty u druhých lidí. Tak roste v dokonalosti a stává se postupně obrazem Nového Adama, kterým je Ježíš Kristus. Obraz, který vtiskl Bůh člověku při stvoření, člověk nabývá habitem, životní praxí, jež posvěcuje v různých situacích, různým způsobem a na různých úrovních nejen sebe, ale i své bratry a sestry. Život člověka pak nabývá smysluplnosti. Jak již bylo výše uvedeno, ve své sounáležitosti jsou lidé odkázáni na vzájemnou pomoc. Pomoc, ve formě duchovních a materiálních dober je pak smyslem lidské existence. Z té plynou křesťanské hodnoty, jakými jsou modlitba, vzájemná ochota, věrnost, víra a láska jednoho člověka k druhému.

2.4 Nadpřirozené hodnoty výchovy

Křesťané, skrze svoji náboženskou zkušenost, poznávají nadpřirozené hodnoty své víry. To se děje skrze milost posvěcující, která dává pozemským věcem jejich správné pořadí a řád. Milostí posvěcující křesťan chápe nadpřirozený řád pozemských i věčných hodnot. Touto milostí je také schopen člověk poznávat správný řád časných, pozemských statků a uvědomuje si jejich relativitu.²⁶ Skrze Ducha Svatého dostává člověk dary, kterými prohlubuje svoji víru, ale zejména mu tyto dary „dávají dispozici přímého osvětlení a povzbuzení.“²⁷

Proto pozorujeme vyšší vnímavost mravně čistých dětí pro transcendentní hodnoty.²⁸ „Právě v tomto světle je možné chápat a porozumět slova Ježíše Krista: „Nechejte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří nebeské království“ (Mt 19, 14).“²⁹

„Dispozice člověka přijímat nadpřirozené hodnoty výchovy splní až potom svoje poslání, když je doplněna schopností jejich osvojení a uplatnění v životě.“³⁰ Tyto dispozice dostává křesťan s milostí posvěcující. Víra je doplněna o další dvě božské ctnosti, a tedy o naději a lásku. Nadějí uspořádává křesťan všechno svoje myšlení pod zorným úhlem věčnosti, proto mu dává rovnováhu v těžkých životních okamžicích a krizích.³¹ „Láska ho zase sjednocuje s Bohem a je pramenem živého uplatnění nadpřirozených hodnot v praktickém životě.“³²

---

²⁶ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, str. 43.

²⁷ PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, citace, str. 43.

²⁸ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, str. 43

²⁹ PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, citace, str. 43-44.

³⁰ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, str. 44.

³¹ Srov. Tamtéž.

³² PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, citace, str. 44.

Křesťané věří, že tato nadpřirozená dispozice člověka k osvojení si hodnot a jejich uplatnění se vztahuje na celý jeho život, nejen na život náboženský, ale i na život mravní. Proto s milostí posvěcující získává člověk nejen ctnosti božské, ale i mravní: obezřetnost, spravedlnost, statečnost a mírnost. Kromě toho dává Bůh člověku i milost pomáhající, kterou přechodně osvěcuje rozum a posilňuje člověka. Když se z tohoto aspektu podíváme na pokřtěného jako na Boží dítě obdařené tolika nadpřirozenými schopnostmi a dary, potom lehko pochopíme i primární cíl jeho výchovy, kterým je zralá lidská osobnost.³³

Kromě rodiny zastává největší úlohu ve výchově církev. V podstatě každé náboženství formuje správný mravní vývoj člověka, který má za hlavní cíl utvářet zralého a dospělého člověka. K tomu používá každá filosofie náboženství své mravní kodexy a od svých členů vyžaduje jejich plnění.³⁴ „Takovýmto kodexem je například židovské a křesťanské Desatero, islámský šariát nebo buddhistická pravidla vznešené cesty.“³⁵

„Křesťanské pedagogické názory vycházejí z Evangelia, z myšlenek křesťanských pedagogů a filosofie svatého Tomáše Akvinského.“ Hlavním posláním křesťanské výchovy je mravní obroda člověka a společenského života. Své výchovné působení uskutečňuje církev nejvíce skrze nejrůznější řeholní komunity, kongregace a náboženské spolky. Církev se považuje po rodině za druhou velkou výchovnou instituci lidstva. Katolická církev je Boží institucí, která má ve smyslu nejvyšším zastávat toto poslání.³⁶ „Církev ani ve výchovném úřadě, ani v jeho vykonávání nepodléhá žádné světské moci.“³⁷

---

³³ Srov. TOMÁŠEK, F. : *Pedagogika*.

³⁴ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*. str. 44.

³⁵ PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, citace, str. 45.

³⁶ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*. str. 45.

³⁷ PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, citace, str. 45.

2.4 Rodičovská a rodinná výchova

Rodičovská a rodinná výchova patří k nejdůležitějším prvkům dobrého a zdravého formování člověka. O úplné rodině hovoříme tehdy, kdy dva manželé, kteří jsou citově spjati, přijmou do svého života děti. Tak mluvíme o úplné rodině. Jedním z předpokladů dobré výchovy v rodině je zralost obou rodičů.³⁸

Rodiče, kteří dali dítěti život, jsou podle přirozeného práva povinni se starat o jeho optimální duchovní, duševní i tělesné blaho.³⁹ Rodina byla odedávna prvním a počátkem i jediným výchovným činitelem. Pokus oslabit rodinu v její úloze a odebrat jí tuto roli, měl za důsledek úpadek starověké Sparty. Dnes jsme bohužel svědky podobných snah, kdy je postupný proces oslabení rodiny různými způsoby, včleňován do života společnosti.

Správné uspořádání rodiny poskytuje dítěti nejlepší a neoptimálnější duševní a duchovní vývoj. To by si měli rodiče uvědomit dříve, než se dítě narodí. Vztah obou rodičů je nejdůležitější pro celé rodinné klima i výchovu dítěte. Není možné si myslet, že mají rodiče dítě stejně rádi hned při narození. Vztah k dítěti se vyvíjí, a pokud mají rodiče vzájemný dobrý vztah, utváří se i jejich pozdější pozitivní vztah k dítěti. Čím více rodiče tráví času s dítětem, tím více vidí pozitivních hodnot svého snažení, které se zrcadlí v osobnosti dítěte. Rodiče mají tedy první a nejdůležitější úkol v tomto smyslu. Starají se o jeho mravní, společenskou, náboženskou a tělesnou výchovu, a nikdy nemohou být osvobozeni od těchto povinností, stejně jako nikdo jiný za ně tuto povinnost nemůže přebrat.⁴⁰

„Z přirozeného mravního zákona přikazuje výchova oboustranné mravní povinnosti: rodiče mají věnovat dítěti povinnou starostlivost a dítě je k rodičům vázané úctou a poslušností. Povinnost poslušnosti v dospělém věku sice ustupuje

---

³⁸ Srov. BUJANOVÁ, E.: *Rodičovské vztahy a rodičovství*, in: Vychovatel. Bratislava, 2004, roč. L, č. 10.

³⁹ Srov. TOMÁŠEK, F. : *Pedagogika*.

⁴⁰ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*. str. 46. - 47.

do pozadí, ale vždy má trvat úcta a láska. Tyto elementární povinnosti zdůrazňuje i pozitivní zákon: „*Děti poslouchejte rodiče v Pánu, neboť je to spravedlivé. Cti svého otce i matku, to je první přikázání se zaslíbením: Aby ti dobře bylo a aby si dlouho žil na zemi. A vy otcové nedrážděte své děti k hněvu, ale vychovávejte je přísně a napomínejte je v Pánu*“ (Ef 6,1 – 4).⁴¹

V rodinné výchově zastává první místo matka.⁴² „Těsné pouto, které je mezi matkou a dítětem, poměrně evidentně naznačuje, že matka nejen může, ale musí být první vychovatelkou dítěte. Nejen somatický, ale i spirituální, psychický, mentální a intelektuální život matky má účinek na dítě, dříve než přijde na svět.“⁴³ Mateřská láska nemá být rozmazlující, ani přecitlivělá. Matka by se neměla degradovat na pouhou služku domácích prací, neboť tím neprospěje ani sobě, ani dětem.⁴⁴ „Čínské přísloví praví, že přísný otec vychová zdárného, podařeného syna, příliš dobrá matka však surovce, barbara.“⁴⁵ Matka sice dává dítěti fyzické, mentální, senzuální a etické základy výchovy, nicméně by měla nechat zapojit do výchovy i otce, který má na dítě vliv po stránce intelektové. Přítomnost prarodičů dává ve výchově prostor k tomu, že se dítě učí úctě ke stáří. Mnohdy se může tato výchova změnit v rozmazlování, v takovém případě je dobré usměrňování ze strany rodičů.⁴⁶

Oba rodiče se mají s láskou a pochopením zajímat o zájmy, city a problémy dětí. Mají s nimi hovořit o jejich radostech a starostech. Tento rozhovor by měl být adekvátní věku dítěte a jeho zralosti. K těmto rozhovorům jsou nejlepší okamžiky společné práce, kterou je dítě ve svém věku schopno zvládnout. Také při společných vycházkách, výletech apod. Tato reciproční důvěra se stává

---

⁴¹ PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, citace, str. 47.

⁴² Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, str. 48.

⁴³ PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, citace, str. 48.

⁴⁴ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, str. 48.

⁴⁵ PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, citace, str. 48.

⁴⁶ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, str. 48. – 49.

základem budoucího porozumění mezi rodiči a dětmi. Čas strávený u televize, či počítače nenahradí dítěti lásku a čas rodičů, který je pro dítě ze strany rodičů nejdůležitější. Čím více času stráví rodiče s dětmi, tím důvěrnější a přátelštější klima se vytvoří v rodině.⁴⁷

---

⁴⁷ Srov. PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, str. 49.

3. OD VÝCHOVY K HODNOTÁM

3.1 K otázce morálky a hodnot

V otázce křesťanské morálky a hodnot se úzce vymežíme na myšlení slavného křesťanského myslitele a filosofa Immanuela Kanta. Kant byl významným myslitelem v oblasti morálky a ovlivnil tak celé novodobé filosofické myšlení.

Mezi jeho hlavní nejznámější díla patří *“Kritika čistého rozumu”* (1781), *“Základy metafyziky mravů”* (1785), *“Kritika praktického rozumu”* (1788) a *“Kritika soudnosti”* (1790)

Kant je v podstatě součástí osvícenského myšlení, ale na rozdíl například od Newtonova racionálního a vědeckého uvažování se snaží podat vysvětlení Boží existence na základě rozumu a osobní zkušenosti. V tomto ovlivnil Kanta Rousseau, zejména pak jeho důraz na vnitřní zkušenost, ne pouze na smyslové poznání. Kant se velmi intenzivně zabýval Humeovým tvrzením, že se člověk nemůže dostat od toho, “co je” k tomu, “co má být”. Toto tvrzení v sobě zahrnuje domněnku, že člověk nemůže zcela jednoduše rozumem rozpoznat mezi tím, co je nebo není správné. Immanuel Kant věřil, že člověk ze své přirozenosti dokáže rozpoznat, jak správně jednat. Snažil se sloučit mravní závazek s empirickým skepticismem.⁴⁸

I když vědecky nelze dokázat Boží existenci, tak Kant učil, že člověk má jednat tak, jako by Bůh byl. Hovoří o tzv. univerzalitě jednání. Na univerzální jednání a myšlení navazuje Kantův slavný *“kategorický imperativ”*.⁴⁹

---

⁴⁸ Srov. THOMPSON, M. *Přehled etiky*, str. 107. –108.

⁴⁹ Srov. THOMPSON, M. *Přehled etiky*, str. 110. – 111.

“Jednejte tak, aby maxima vaší vůle mohla vždy být současně uplatněna jako princip vytvářející univerzální zákon.”⁵⁰

Kritika praktického rozumu, (1788)

“Maxima je zásada či obecné pravidlo, které řídí jednání racionálního člověka. Kategorický imperativ nám tedy poskytuje jednoduchou logickou zkoušku. Pokud bude spokojen s tím, aby byli všichni nuceni dělat to, co se vy sám chystáte udělat, pak je to správné. Jestliže však chcete udělat něco, co by vedlo k rozporům, kdyby to byli nuceni dělat všichni ostatní, pak je to nesprávné.”⁵¹
(THOMPSON, M. *Přehled etiky*, str. 11)

Kant se domnívá, že jsme voláni k zodpovědnosti už jen proto, že naše jednání je podřízeno určitým závazkům, kvůli jejichž dodržování jsme voláni k této zodpovědnosti ve vztahu k sobě i k druhým lidem. Stojí podobně jako Habermas, Rawls nebo Apel v opozici vůči nejrůznějším druhům relativismu, skepticizmu a dogmatismu v morální filosofii.⁵²

V *základech metafyziky mravů* (1785) vidíme, že imperativů je několik druhů. Imperativ je v případě člověka nutný, protože může imperativní pravidlo kdykoliv porušit. Hypotetický imperativ na rozdíl od imperativu kategorického slouží v případě, když při jeho použití se snažíme dosáhnout něčeho jiného.⁵³

---

⁵⁰ THOMPSON, M. *Přehled etiky*, citace str. 111.

⁵¹ THOMPSON, M. *Přehled etiky*, citace str. 111.

⁵² Srov. CHOTAŠ, J., KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, str. 9.

⁵³ Srov. ŠVEC, O. *Filosofie jednání*, str. 65.

“Když se jednání předvádí jako dobré o sobě a pro sebe, bez vztahu k jinému účelu, pak hovoříme o již zmíněném kategorickém imperativu.”⁵⁴ (ŠVEC, O. *Filosofie jednání* str. 65)

Kategorický imperativ je formální a neměl by mít podle Nicolai Hartmanna vůbec žádný obsah. Přesto jej má a to podle něj samo vyvrací ve vztahu k povinnostem. Hartmann se domníval, že na základě jeho výkladu odvození “některých z mnoha skutečných, nebo za námi považovaných povinností z uvedeného principu bije jasně do očí”. Proti tomu bylo však vždy namítáno, že se mýlil a že otázka, zda “lze nějakou maximu chtít jako zákon”, závisí na tom, jaký účel sleduje právě ten kdo je dotázán.⁵⁵ Takovýto argument přednesl ve svém článku K. Kolenda, který v něm říká:

“Konečným rozhodčím testu, zda maxima může být zobecnitelná, či nikoliv, je nakonec daný účel, jenž je de facto přítomný v jednajícím, který maximu testuje. Rozpor ve vůli nelze odhalit bez přítomnosti materiálního účelu v lidské vůli. Vůle však může obsahovat mnoho účelů, a proto morální hodnota maximy skutečně závisí na hodnotě materiálního chtění, vzhledem k němuž je testována. Jaký materiální účel je vyloučen, to nám kategorický imperativ nikdy nemůže říci, protože možnost testovat je podmíněna vždy nějakým materiálním účelem. A obráceně: kategorický imperativ nemůže ukázat jaký materiální účel je morálně závazný, neboť ten účel, který byl fakticky přítomný ve vůli, když testování probíhalo, je určujícím faktorem verdiktu.”⁵⁶ (CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*)

Kant neprovádí vyvození jako Kolenda. Má za to, že lidé jsou ve své podstatě odkázáni na pomoc druhých, ale díky své blaženosti, ne tedy závislosti

---

⁵⁴ ŠVEC, O. *Filosofie jednání*, Citace str. 65.

⁵⁵ Srov. CHOTAŠ, J., KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, str. 114. – 115.

⁵⁶ CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, citace str. 115.

materiální.⁵⁷ Kant pokládá lidi za sjednocené rozumové bytosti, které jsou považovány za bližní, a proto jeden potřebuje ke svému blahu druhého. Není to závislost materiální, ale vzájemné pomoci.⁵⁸ Lidé jsou podle Kanta obdařeni různými přirozenými nadáními, které mohou rozvíjet. Není to zahálka, pití nebo plození, ale dary, které by měli rozvíjet pro blaho vzájemné pomoci. Tyto dary se podle Kanta vztahují k zásadě lidského jednání.

Vyvstává zde otázka, jak lze aplikovat kategorický imperativ do běžného života? Jednání řízené morální povinností není nikdy prostým automatismem. “Jednak musíme vždy bojovat s vlastními smyslovými motivacemi – což by nebylo tak znepokojující, a jednak musíme jednání vzhledem k náročnosti a složitosti situace dobře zvážit, abychom se nedopustili chyby.”⁵⁹ (ŠVEC, O. *Filosofie jednání*.)

Jednání je zasazeno do pragmatického kontextu a vyplývají z něj určité důsledky. Člověka, který jednal v souladu se zákonem ještě nelze považovat za dobrého člověka.⁶⁰

“Hledají-li všichni lidé blaženost, tak proč není blaženost přirozenou nutností, která by byla principem lidské mravnosti?”⁶¹ (ŠVEC, O. *Filosofie jednání*) Tato základní otázka Kantovy morálky je v podstatě idea obrazotvornosti, která je ve svém obsahu vykládána různým způsobem. Lidé touží po blaženosti, jsou ale postiženi smyslovými náklonostmi, a proto zůstává tato idea blaženosti “ idálem

---

⁵⁷ Srov. CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, str. 115.

⁵⁸ Srov. CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, str. 117 – 118.

⁵⁹ ŠVEC, O. *Filosofie jednání*, citace str. 65.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ ŠVEC, O. *Filosofie jednání*, citace str. 66.

obrazotvornosti”, protože nikdo není s to říct, po čem vlastně touží. Jediný srozumitelný argument zůstává v tom, že lidé společnými vrozenými schopnostmi dokáží působit pro blaho druhých.

Kant se pro svůj kategorický imperativ zabývá otázkou po morálnosti jednání ve vztahu k tomuto imperativu. Domnívá se, že z tohoto imperativu jsou odvozeny všechny imperativy povinností jako ze svého principu. Z kategorického imperativu zkusíme odvodit kritéria tří tříd jednání. V *Úvodu do metafyziky mravů*, který je pro toto zkoumání důležitý čteme: “Jednání, které není ani přikázané, ani zakázané, je pouze dovolené, protože ve vztahu k němu neexistuje žádný zákon omezující svobodu (oprávněnost), a tedy ani žádná povinnost.”⁶² Toto jednání Kant nazývá jednáním “mravně lhostejným”, toto závisí na vlastním uvážení.

Není těžké si všimnout pro uskutečnění druhé třídy že kategorický imperativ se vztahuje k upuštění, či uskutečnění jednání, které se podle zásady má stát pravidlem všeobecného zákonodárství. Kategorický imperativ je podle Kanta v zásadě příkazem, který je povinností pro uskutečnění jednání. Připodobníme-li tento striktní příkaz k danému příkladu, můžeme se tímto příkazem držet například při dodržování předpisů a jiných zákonů v dané zemi. Jedná se o dodržování právních předpisů a směrnic, jako je dopravní značení, vyhlášky a jiné.⁶³

Kant vskutku formuluje zobecnitelnost maximy jako kritérium pro lidské jednání. Dvě dílčí teze druhé z citovaných vět říkají:

- “Každé jednání, jehož maxima je schopna zobecnění, je dovolené jednání.
- Každé jednání, jehož maxima není schopna zobecnění, je nedovolené jednání.

---

⁶² CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, citace str. 100.

⁶³ Tamtéž.

- Protože třída nedovolených jednání je komplementární ke třídě dovolených jednání, je (2) kontrapozicí konverze (1), a (2) je tedy ekvivalentní tvrzení.
- Každé dovolené jednání je takové jednání, jehož maxima je schopna zobecnění.
- (1) a (2) tedy dohromady znamenají, že zobecnitelnost maximy nějakého jednání je kritériem dovolenosti tohoto jednání (a naopak, že nezobecnitelnost maximy nějakého jednání je označena jako kritérium nedovolenosti (- zakázanosti) tohoto jednání).⁶⁴

Abychom pochopili zobecnitelnost maxim, musíme se ještě nutně zeptat, jaká jednání jsou určené k volnému uvážení a jaká přímo přikázaná. Princip umožňující toto rozlišení “je věta deontické logiky, která je do jisté míry protějškem věty modální logiky.”⁶⁵

nikoliv možné p – nutně non p

Nyní můžeme s Kantem označit jednání možná, resp. nemožná, a jednání přikázaná (závazná) za morálně nutná.

“Jestliže označíme konání a upuštění od konání za “praktické opaky”, pak lze říci, že jednání je přikázané právě tehdy, je-li zakázán jeho praktický opak”⁶⁶

zakázané J – přikázané non J

---

⁶⁴ CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, citace str. 103 a 104.

⁶⁵ CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, citace str. 106.

⁶⁶ CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, citace str. 107.

“příčemž J a non-J označují jednání a jeho praktický opak. Toto tvrzení je v rámci deontické logiky protějškem výše uvedené ekvivalence modální logiky. Platí tedy:”⁶⁷

zakázané non-J – přikázané J

Jednání přikázaná i zakázaná jsou tedy charakterizována tím, že nikdy nespádají zároveň se svým praktickým opakem do třídy dovolených, resp. nedovolených jednání. “A naopak jednání ponechaná k volnému uvážení můžeme definovat tím, že spolu se svým příslušným praktickým opakem spadají do jedné z obou zmíněných tříd jednání, a to do třídy jednání dovolených.”⁶⁸ (CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*)

Lze říci, že z Kantova kategorického imperativu můžeme vyvodit praktické vedení, jak správně jednat. Podle “*Úvodu do metafyziky mravů*” se Kant snaží o vedení v kategorickém imperativu k daným zásadám. Ať se jedná o striktně přikázaná pravidla nebo pravidla určené k volnému uvážení, lze říci, že toto je dostatečné vodítko pro člověka a pro jeho jednání ve vztahu k sobě i k druhým lidem.

---

⁶⁷ CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, citace tamtéž.

⁶⁸ CHOTAŠ, J, KARÁSEK, J. *Kantův kategorický imperativ*, citace tamtéž.

3.2 Kategorie a hodnoty, zákony a příkazy

„Kategorie jsou zákonitosti, které vykonávají bezpodmínečný tlak, jsou to formy, jimž se vše, co patří do jejich sféry, bez odporu podrobuje.“⁶⁹ U kategorií neexistuje výjimka, neboť u jediné takovéto výjimky by nešlo implicitně o zákon, který je podroben kategorii.

U hodnot je tomu ovšem jinak. Ve velké míře mohou být uskutečněny a mnohdy uskutečněny jsou. Avšak vždy tomu tak nemusí být a skutečnost jim nemusí kategoricky odpovídat.⁷⁰ Zde může panovat i krajní rozpor, či různě široký odklon. „To není hodnotě jakožto principu nijak na újmu – její podstata není podstatou zákona bytí. Hodnoty nenutí, neovládají jsoucí. *Hodnoty existují nezávisle na tom, v jakém stupni jsou ve sféře skutečna naplněny.*“⁷¹

Hodnoty jsou v reálné skutečnosti bezpodmínečně platné, bez ohledu na tom, zda jsou plněny, či nikoliv. Odklon od hodnoty ještě neruší její bezpodmínečnou platnost, která má platnost v jakémkoliv stavu skutečnosti.⁷²

„Hodnoty tedy nelze poznávat z toho, zda jsou či nejsou obsaženy ve skutečnu. Existují také tam, kde je s nimi daný případ nebo dokonce všechny reálné případy v rozporu. Příklad neprozrazuje hodnotu. Neboť pokud hodnoty neznáme jinak než z daného případu, pak zůstává vždy problematické, zda se s nimi určitý případ shoduje či nikoli.“⁷³

Tento rozdíl je ještě očividnější, když ho vztáhneme na danou otázku „co máme činit“? Tato otázka je determinována absolutní svobodou člověka. Jestliže uskutečníme mravně dobré rozhodnutí, jsme sami před sebou v jistotě. Jestliže

---

⁶⁹ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 81.

⁷⁰ Srov. HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, str. 81.

⁷¹ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 81.

⁷² Srov. HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, str. 81.

⁷³ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 81.

uskutečníme požadavek, který se sám o sobě bude lišit od pravé hodnoty, bude nás svědomí obviňovat a tehdy stojíme před reálnou⁷⁴ „hrozbou a obžalobou.“⁷⁵ „Mezi příkazem a skutečným chováním člověka leží svobodné rozhodnutí, člověk se může rozhodnout jak „pro“, tak „proti“.“⁷⁶ „A právě tehdy, když jedná „proti“, vyvstává proti němu příkaz s hrozbou a obžalobou. Nikoliv přírodní nucení, nýbrž nárok a *požadavek* na člověka je nenaplněnou hodnotou, kterou vyjadřuje příkaz. A nepředstavuje pro něho tísnivé břemeno, nýbrž pozvedá ho na úroveň mravní bytosti.“⁷⁷

---

⁷⁴ Srov. HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, str. 81. – 82.

⁷⁵ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 82.

⁷⁶ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 82.

⁷⁷ Citace tamtéž.

3.3 Etická skutečnost a fakt primárního vědomí hodnot

„Etické hodnoty nelze objevit v jednání člověka. Máme-li být schopni rozlišit, zda jednání je hodnotné nebo protihodnotné, musíme naopak o těchto hodnotách vědět.“⁷⁸ Z jednání člověka se nelze dobrat k dané hodnotě, která má být impulzem pro jednání člověka.⁷⁹ Hartmann hovoří o hodnotovém citu, „jasnější nebo temnější spoluvědění o hodnotě či záporné hodnotě skutečného jednání.“⁸⁰ (HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*)

Hodnotový cit pro jednání je ještě ve své podstatě reálnou záležitostí, vezmeme-li v úvahu mnohost rozhodnutí, pro které se můžeme v dané situaci rozhodnout. Zde sehrává významnou úlohu *průvodní hodnotící cit*, „který jednou odmítá a jindy uznává, jednou odsuzuje a jindy ospravedlňuje.“⁸¹ (HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*)

„Etická skutečnost je bohatší, než skutečnost teoretická. Zahrnuje v sobě skutečnost mravního vědomí. A možnost zakoušet tuto skutečnost je tím, oč zde jde. Mravní vědomí nespočívá v rozhodnutích a úmyslech (ty mohou být jak dobré, tak zlé, tj. mohou odporovat mravnímu vědomí), nýbrž ve zvláštním hodnotícím citu, který na nich rozlišuje dobré a zlé a je jejich mravním měřítkem.“⁸² (HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*)

---

⁷⁸ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 82.

⁷⁹ Srov. HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, str. 82.

⁸⁰ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 83.

⁸¹ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 83.

⁸² Citace tamtéž.

Mravní vědomí není v tomto smyslu vždy neomylné a bezchybné, avšak přesto je to pravé vědomí hodnot.⁸³ „A to stačí k analýze fenoménu, k odhalení a k pojmovému určení struktur etických hodnot v něm.“⁸⁴ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*)

---

⁸³ Srov. HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, str. 83.

⁸⁴ HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, citace str. 83.

ZÁVĚR

V předkládané bakalářské práci, jež nese název Křesťanská výchova jako výchova k hodnotám“, jsme se zabývali otázkou křesťanské výchovy a hodnot. Hlavním cílem této práce bylo poukázat na problematiku výchovy a postupného přijímání hodnot u člověka, který je křesťansky vychováván. Tyto hodnoty existují nezávisle na člověku a je též důležité, vést k nim druhé, za které neseme odpovědnost. Nedá se říci, že vychovatel je zároveň jediným činitelem ve výchově. Důležité je, že též nadpřirozené Boží působení může ovlivnit výchovu člověka.

V první kapitole, s názvem „Základní pojmy“, se autor zejména pomocí katolického dokumentu „Život z víry“ snažil vymezit oblasti, o kterých bylo dále v práci hlouběji pojednáno. První podkapitola této kapitoly s názvem: „Člověk a boží volání“ se zabývala fundamentálními otázkami člověka po smyslu své existence. Nejen otázkami: Kdo jsem? Odkud přicházím? Kam jdu?, ale rovněž: Co mám dělat? Jaký mám být? Dvě poslední si klade člověk právě v odpovědnosti před Bohem a tyto jsou pro křesťana směrodatné, právě proto, že své křesťanské povolání chce správně uskutečňovat. V této podkapitole se autor práce zabývá problematikou svobody a mravnosti, jež je pro křesťana základním kritériem pro uskutečnění jeho povolání. Bez svobody, jež se jeví jako hlavní determinanta správného rozhodování, není možné uskutečnění křesťanského povolání. To je povolání, ve smyslu zralé a dospělé křesťanské osobnosti, která se může sama zodpovědně rozhodovat a plnit Boží vůli. V této kapitole je dále pojednáno o otázce pravdy a lži. Pojem pravdy a lži se rozvíjí již od narození dítěte. Dítě se učí pozitivně vnímat hodnoty, které v životě přijímá, právě díky darovaným hodnotám.

Druhá kapitola nese název „Problematika výchovy“ a představuje stěžejní část celé práce. První podkapitola s názvem „Bůh a výchova v řeckém myšlení“ je v kapitole stručným úvodem do problematiky výchovy. V řeckém pojetí se Bůh, stejně jako v židovském a křesťanském, vyznačoval nesmrtelností a k tomuto

Bohu se člověk ve svém rozumu upínal jako k principu a řádu všech věcí. Je zde možné pozorovat paralelu v pojetí Boha předkládanou v křesťanském Evangelii, či Židovské tradici. Druhá podkapitola má představovat pohled křesťanského pedagoga a papeže Jana Pavla II., který vyzdvihl ve svém učení lidskou důstojnost a povolání člověka ke svobodě. Je zajímavé si všimnout v jeho učení otázky hříchu prvního člověka Adama, který svým neuposlechnutím Boha ztratil svoji důstojnost, zejména proto, že ztratil svobodu. Postupnou nápravou života, se měl člověk ve své poslušnosti vrátit ke křesťanským hodnotám, které ztratily na významu. Vzájemnou pomocí, sounáležitostí a ochotou se lidé mají snažit nacházet tyto křesťanské hodnoty. Těmito hodnotami jsou zejména duchovní a hmotné dary, kterých si musí člověk naučit vážit. Předpokladem správného pohledu na tyto dary je správná křesťanská výchova, která se uskutečňuje primárně v dobré rodině. Aby byl člověk dobře formován ze strany rodiny, je třeba, aby participovaly na výchově oba rodiče, každý podle svého přirozeného určení. O tom pojednávala další podkapitola s názvem „Rodičovská a rodinná výchova“. Správné usměrňování a vedení ze strany rodičů utváří v konečnosti zdravou a dospělou osobnost.

V poslední kapitole s názvem „Od výchovy k hodnotám“, jsme si ukázali na pojetí hodnot a mravnosti v pohledu křesťanského myslitele a filosofa Immanuela Kanta. Tento filosof dal svým přínosem křesťanskému myšlení nový rozměr, který ve své celistvosti, měl za cíl, obhájit mravně dobré jednání. V této kapitole je podrobněji rozvedena otázka kategorického imperativu. Tento imperativ jednoznačně usměrňuje jednání člověka. Pomocí filosofické logiky je zde naznačena bezpodmínečná platnost tohoto imperativu ve vztahu k jednání člověka. Ve druhé a třetí podkapitole je stručně rozveden pojem a vědomí hodnot, kterou implicitně vnímá každý člověk, bez ohledu na svůj vztah ke skutečnosti, ke které se rozhoduje.

Celá práce byla napsána očima křesťana, který se ve svém životě s otázkami hodnot a dobré výchovy setkává. V tomto smyslu nepřinesla nový rozměr, spíše se snažila objasnit a vyzdvihnout to, co je důležité pro danou problematiku.

Seznam literatury:

Hlavní prameny:

Monografie:

DALLOZ, D. *Lhaní*, Portál, Praha: 2002. 112 s. ISBN 80-7178-594-6.

DANCÁK, P. *Otázka výchovy v náuce Jána Pavla II.*, Petra, Prešov: 2001. 204 s.

ISBN 80-89007-12-0.

TOMÁŠEK, F.: *Pedagogika*, Brno, 1992.

HEJNA, D. *Etická výchova*, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem: 2006.

ISBN 80-7044-750-8.

HARTMANN, N. *Struktura etického fenoménu*, Akademia, Praha: 2002.

ISBN 80-200-0970-1.

CHOTAŠ, J., Karásek, J. *Kantův kategorický imperativ*, OIKOYMENH, Praha: 2005

ISBN 80-7298-096-3.

PALOUŠ, R.. *Čas výchovy*, SPN, Praha: 1991. ISBN 80-04-25415-2.

PRIBULA, M. *Stručná introdukcia do katolickej edukácie*, Prešovská univerzita v Prešově, Prešov: 2005. ISBN 80-8068-339-5.

ŠVEC, O. *Filosofie jednání*, OIKOYMENH, Praha: 2006. ISBN 80-7298-146-3.

THOMPSON, M. *Přehled etiky*, Portál, Praha: 2004. ISBN 80-7178-806-6.

Sekundární prameny:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Zvon, Praha: 1991. ISBN 80-7113-009-5.

Encyklika papeže Jana Pavla II. „Veritatis splendor“ (1993) ISBN nevedeno.

Katolický katechismus pro dospělé, I. Díl: Vyznání víry církve, vydaný Německou biskupskou konferencí (1985), Český překlad České Budějovice 1999. ISBN nevedeno.

PLATÓN: *Zákony*, 2. Vyd. Přeložil F. Novotný, Oikomenh, Praha: 1997. 383 s. ISBN nevedeno

Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě „*Gaudium et spes*“ (1965)

Vyznání víry církve, Překlad 1. Dílu katolického katechismu pro dospělé. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, České Budějovice: 1999. ISBN 80-86074-02-1.

Život z víry. Překlad 2. Dílu katolického katechismu pro dospělé. JU, Teologická fakulta, České Budějovice: 1998. ISBN 80-86074-02-1.

Články a odborné studie:

BUJANOVÁ, E.: *Rodičovské vztahy a rodičovství*, in: *Vychovatel*. Bratislava, 2004, roč. L, č. 10.

KOLAČNÁ, E. *Cesta životem*, in: *Výchova charakteru jako esence výchovy*, Cevap, 2004. ISBN: 80-902898-7-8.

PELIKÁN, J. Řešení *konfliktu*, in: *Výchova charakteru jako esence výchovy*, Cevap, 2004. ISBN: 80-902898-7-8.

ABSTRAKT

HEROUT, J. Křesťanská výchova jako výchova k hodnotám. České Budějovice 2011. Bakalářská práce.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce. Z. Svobodová.

Klíčové pojmy: křesťanská výchova, hodnota, mravnost, svoboda, lidská důstojnost

Bakalářská práce se zabývá otázkou křesťanské výchovy a postupného přijímání hodnot. Jako hlavní determinanty tohoto přijetí se jeví svobodná vůle a rozum. V práci je nastíněn pohled papeže a pedagoga Jana Pavla II., který vyzdvihuje osobu člověka díky důstojnosti, která mu byla darována Bohem. Hodnota je zde prezentována jako dar vzájemné sounáležitosti, kdy jsou lidé odkázáni na vzájemnou pomoc, ne pro materiální chtění, nýbrž pro naplnění křesťanského povolání. Tento postoj prezentuje v práci křesťanský myslitel a filosof Immanuel Kant.

ABSTRACT

HEROUT, J. Christian Education as an Education toward Values. České Budějovice 2011. A Thesis.

Jihočeská University in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Pedagogy. Advisor: Z. Svobodová

Keywords: Christian Education, Value, Morality, Freedom, Human Dignity

This bachelor's thesis deals with the question of Christian education and of a gradual acceptance of values. Free will and reason appear to be the principal determinants of this acceptance. In the thesis, the view of the Pope and pedagogue John Paul II is outlined which emphasizes human person because of the dignity which was given to a man by God. A value is presented here as a gift of mutual appurtenance when people are dependent upon mutual help, not for a material lust but for the fulfilment of their Christian vocation. In the thesis, this approach is presented by the Christian thinker and philosopher Immanuel Kant.